

مقایسه الگوی ارزیابی اخلاقی آثار هنری از منظر نوئل کرول و بریس گات

دکتر جواد امین خندقی*

۱. استادیار گروه هنرهای نمایشی، مؤسسه آموزش عالی فردوس، مشهد، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۶/۲۰
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۱۰/۱۵
صفحه ۱۰-۲۳

شماره سوم
زمستان ۱۳۹۹

چکیده

بیان مسئله: یکی از مسائل مهم فلسفه هنر در باب نسبت هنر با اخلاق، نسبت میان ارزش زیباشناختی و ارزش اخلاقی در یک اثر هنری است. در میان فیلسوفان تحلیلی هنر، جریانی به وجود آمد که نوعی اخلاق‌گرایی جدید را در زمینه ارزیابی اخلاقی هنر ارائه می‌دهد. این جریان در مقابل «اخلاق‌گرایی افراطی» و ارتقای آن است. اخلاق‌گرایی جدید توسط نوئل کرول (اخلاق‌گرایی میانه‌رو) و بریس گات (اصالت اخلاق) صورت‌بندی شده است. بر اساس هر دو دیدگاه، یک الگوی ارزیابی اخلاقی آثار هنری می‌توان ترسیم نمود.

هدف مقاله: این پژوهش الگوهای ارزیابی اخلاقی آثار هنری مبتنی بر دیدگاه کرول و گات را با یکدیگر مقایسه می‌کند تا دیدگاه برتر مشخص شود.

سؤال پژوهش: الگوهای ارزیابی اخلاقی مبتنی بر دیدگاه کرول (اخلاق‌گرایی میانه‌رو) و گات (اصالت اخلاق) چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی دارند و دیدگاه برتر کدام است؟

روش تحقیق: روش در این پژوهش تحلیلی - توصیفی است و گردآوری اطلاعات با روش کتابخانه‌ای صورت پذیرفته است.

نتیجه‌گیری: این پژوهش نشان می‌دهد که دو دیدگاه در محدوده مجاز ارزیابی اخلاقی، استفاده از اصول «تا آنجا که» و «از تمام جهات»، تکثرگرایی، در نظر داشتن ارزش‌های زیباشناختی و استدلال بر پایه «پاسخ درخور مخاطب» با یکدیگر اشتراک دارند. همچنین در استفاده از قید «گاهی» یا «همواره» و بهره‌گیری از مخاطب اخلاقاً حساس با یکدیگر تفاوت دارند. در مجموع، الگوی گات به دلیل محدوده شمول بیشتر، همخوانی نداشتن با «نااخلاق‌گرایی میانه‌رو»، همخوانی با دیدگاه‌های اخلاق‌گرای غیر میانه‌رو، عدم بهره‌گیری از مخاطب اخلاقاً حساس، استفاده از قید «همواره» و همخوانی بیشتر با دیدگاه‌های بومی برتر است.

کلیدواژه‌ها: ارزیابی اخلاقی، اخلاق‌گرایی میانه‌رو، اصالت اخلاق، ارزش اخلاقی، ارزش زیباشناختی

* j.amin@ferdowsmashhad.ac.ir

Comparison of Moral Evolution Art Works Model from the Perspective of Noël Carroll and Berys Gaut

Dr. Javad Amin Khandaqi*¹

1. Assistant Professor of Art Department, Ferdows Institute of Higher Education, Mashhad, Iran

Received: 10/9/2020

Accepted: 4/1/2021

Page 11-23

شماره سوم
زمستان ۱۳۹۹

Abstract

One of the essential issues in the philosophy of art regarding the relationship between art and ethics is the relationship between aesthetic value and moral value. Among the analytical philosophers of art, a trend saw a positive relationship between the “moral value” and the “aesthetic value” of works of art. There is a new movement that presents a kind of new moralism for art’s moral evaluation. This movement is a protest against “radical moralism” and also its supplement. Radical moralism (also known as “moralism,” “extreme moralism,” or “unlimited moralism”) ignores all aesthetic values in favor of moral values. Noël Carroll formulated the first formulation of the moderate view (moderate moralism). As Carroll himself points out somewhere, “moderate moralism” is a departure from his earlier statement of “soft formalism.” Based on “soft formalism,” Carroll believed that although the moral aspect of a work of art was not related to its aesthetic aspect, there was no reason not to consider the moral element. Therefore, we can view the work of art as a better work due to the presence of “moral excellence.” In “moderate moralism,” Carroll not only allows the moral evaluation of works of art but also seeks to prove the relationship between the moral aspect and the aesthetic aspect of the work of art. At the same time, Berys Gaut formulated the first version of his vision (ethicism). “Moderate moralism” and “ethicism” have in common that moral evaluation does not apply to all works of art. So this view is considered about works for which such evaluation is possible. In the field of sampling of moral assessment, Carroll turns to works of narrative. At the same time, Gaut discusses some of the other representative arts, which leads to the “ethicism” introducing a more comprehensive range of works into moral evaluation. Some thinkers have criticized both views repeatedly in different ways. Meanwhile, others have provided versions of moderate moralism. Among which only Matthew Kieran’s view (most moderate moralism) is striking. In moderate moralism, one can find a model for the moral evaluation of works of art that, in addition to the moral values of the work, also takes into account aesthetic values. The method of this research is the library collection. This paper first explains Carroll and Gaut’s moral evaluation models and then evaluates and compares them. The results of this study show that the similarities between Carroll and Gaut’s ethical evaluation models are: a. Moral evaluation is not allowed in all kinds of arts; b. They are using “insofar as” and “all things considered” principles; c. They believe

in pluralism about the values of the work of art; d. Considering aesthetic values along with moral values; e. Provide an argument based on “the merited response argument.” Also, the differences between Carroll and Gaut’s ethical evaluation models are: a. From the perspective of inclusion of examples for moral evaluation, in descending order, Gaut (any work that has a moral aspect related to the prescribes of the work) and then Carroll (any work whose moral part is related to attracting the audience) are included; b. After the conditions are met, in Gaut’s view “always,” moral goodness/evil is considered aesthetic goodness/defect, but in Carroll’s view, “sometimes,” moral goodness/evil is regarded as aesthetic goodness/defect; c. In Carroll’s statement, “an audience due to the moral features” plays a more critical role than Gaut’s. In general, Gaut’s model is superior to Carroll’s model for several reasons: a. It has a broader range; b. Contrary to Carroll’s view, it is inconsistent with “moderate immoralism”; c. Unlike Carroll’s opinion, it is more consistent with non-moderate moralist perspectives; d. The “an audience due to the moral features” has no key place in the argument; e. In formulating a statement, he uses “always” instead of “sometimes”; f. He Emphasizes the “insofar as” and “all things considered” principles; g. It is more in line with local perspectives. Proving and accepting the relationship between the moral and aesthetic aspects of the work can be the basis for entering into other topics such as justifying or rejecting censorship, how the ethical impact of the work on the audience, how to legislate based on ethics in art and comparing moderate views with other philosophical and mystical opinions which I did not review in this article and those are the future of this article.

Key words: : moral evolution, moderate moralism, ethicism, moral value, aesthetic value.

References

Anderson, James C. and Dean, Jeffrey T., (1998), “Moderate autonomism”, *British Journal of Aesthetics*, No.38, pp.150-166.
Aristotle, (2014), “Poetics”, *The Complete Works of Aristotle*, Jonathan Barnes (ed.), Princeton:

Princeton University Press, vol.2, pp.4265-5018.
Carroll, Noël, (1985), “Formalism and critical evaluation”, *The Reasons of Art: Artworks and the Transformations of Philosophy*, Peter J. McCormick (ed.), Ottawa: University of Ottawa Press, pp.327-335.

Carroll, Noël, (1998), “Morality and aesthetics”, *Encyclopedia of Aesthetics*, Michael Kelly (ed.), New York: Oxford University Press, Vol.3, pp.278-282.

Carroll, Noël, (2000), “Art and ethical criticism: An overview of recent directions of research”, *Ethics*, Vol.110, No.2, pp.350-387.

Carroll, Noël, (2001), “Moderate moralism”, *Beyond Aesthetics: Philosophical Essays*, Cambridge: Cambridge University Press, pp.293-306.

Carroll, Noël, (2004), “Art and the moral realm”, *The Blackwell Guide to Aesthetics*, Peter Kivy (ed.), Malden, MA: Blackwell Pub, pp.126-151.

Carroll, Noël, (2005), “Humour”, *The Oxford Handbook of Aesthetics*, Jerrold Levinson (ed.), Oxford: Oxford University Press, pp.344-365.

Currie, Gregory, (2005), “Interpretation in art”, *The Oxford Handbook of Aesthetics*, Jerrold Levinson (ed.), Oxford: Oxford University Press, pp.291-306.

Gaut, Berys, (2001), “The ethical criticism of art”, *Aesthetics and Ethics: Essays at the Intersection*, Jerrold Levinson (ed.), Cambridge: Cambridge University Press, pp.182-203.

Gaut, Berys, (2005), “Art and ethics”, *The Routledge Companion to Aesthetics*, 2nd Edition, Berys Gaut and Dominic McIver Lopes (eds.), London: Routledge, pp.431-443.

Gaut, Berys, (2007), *Art, Emotion and Ethics*, Oxford: Oxford University Press.

Kieran, Matthew, (2001), “In defence of the ethical evaluation of narrative art”, *British Journal of Aesthetics*, Vol.41 (1), pp.26-38.

Scruton, Roger, (2003), “Love in Wagner’s Ring”, *Art and Morality*, José Luis Bermúdez and Sebastian Gardner (eds.), London: Routledge, pp.143-169.

Stecker, Robert, (2005), “Interpretation”, *The Routledge Companion to Aesthetics*, 2nd Edition, Berys Gaut and Dominic McIver Lopes (eds.), London, Routledge, pp.321-334.

و مقایسه و تحلیل این الگوها در باب نسبت هنر و اخلاق، تا به حال انجام نشده است. در این پژوهش، با روش تحلیلی - توصیفی و بهره‌گیری از روش گردآوری کتابخانه‌ای در جمع‌آوری اطلاعات، الگوی ارزیابی اخلاقی آثار هنری مبتنی بر دیدگاه کرول و گات مقایسه و تحلیل می‌شود.

اخلاق‌گرایی میان‌رو کرول

همان‌گونه که خود کرول در جایی اشاره می‌کند، «اخلاق‌گرایی میان‌رو» در واقع عزیمت از دیدگاه پیشین او با نام «فرمالیسم ملایم»^{۱۳} است (Carroll, 2001: 431) note1. بر اساس «فرمالیسم ملایم»، کرول بر این باور بود که اگرچه جنبه اخلاقی اثر هنری مرتبط با جنبه زیباشناختی آن نیست، اما دلیلی وجود ندارد که عنصر اخلاقی آن را در نظر نگیریم و به واسطه «علو اخلاقی»^{۱۴} اثر را بهتر ندانیم (Idem, 1985: 329). این دیدگاه مشابه «خودآیینی‌گرایی میان‌رو»^{۱۵} است که نخستین بار توسط اندرسون^{۱۶} و دین^{۱۷} صورت‌بندی شد. خودآیینی‌گرایی میان‌رو می‌پذیرد که ارزیابی اخلاقی برخی از آثار هنری صحیح است (آثاری که چنین قابلیت داشته باشند)، اما حسن / قبح اخلاقی هیچ ارتباطی با ارزش / نقص زیباشناختی ندارد و از لحاظ مفهومی^{۱۸} جدایند (Anderson and Dean, 1998: 152). کرول در «اخلاق‌گرایی میان‌رو» نه تنها ارزیابی اخلاقی آثار هنری را جایز می‌شمارد، بلکه در پی اثبات نسبت میان جنبه اخلاقی با جنبه زیباشناختی اثر هنری است. در دیدگاه او، ارزیابی اخلاقی برای تمام گونه‌های هنری جایز نیست و این امر منوط به ویژگی‌های ذاتی اثر است. از این رو، در برخی از گونه‌های هنری همچون نقاشی انتزاعی یا موسیقی ارکستری^{۱۹} که جنبه اخلاقی نمی‌تواند داشته باشند یا دست‌کم ندارند، ارزیابی اخلاقی جایز نیست. از

مقدمه

در میان فیلسوفان تحلیلی هنر، جریان‌ی شکل‌گرفت که به‌گونه‌ای به نسبت مثبت^۱ میان «ارزش اخلاقی»^۲ یا «ارزش زیباشناختی»^۳ آثار هنری قائل هستند که هر دو ارزش را با هم در نظر دارند. در واقع این جریان اعتراض و تکمیلی بر جریان‌هایی است که تمام ارزش‌های هنری را به نفع ارزش‌های اخلاقی نادیده می‌گیرند (Carroll, 279-280: 1998) که با عنوان‌های «اخلاق‌گرایی»^۴، «اخلاق‌گرایی افراطی»^۵ یا «اخلاق‌گرایی نامحدود»^۶ شناخته می‌شوند. نخستین صورت‌بندی دیدگاه میان‌رو، با عنوان «اخلاق‌گرایی میان‌رو»^۷ توسط نوئل کرول^۸ تبیین شد (Idem, 2001). در همان زمانی که کرول دیدگاه خود را تکمیل می‌کرد، بریس گات^۹ نیز نسخه اولیه دیدگاه خود را با عنوان «اصالت اخلاق»^{۱۰} صورت‌بندی کرد (Gaut, 2001). هر دو نسخه دیدگاه میان‌رو (کرول و گات) بارها به صورت‌های مختلف مورد نقد و بررسی قرار گرفت. در این میان، برخی دیگر نیز نسخه‌هایی از اخلاق‌گرایی میان‌رو ارائه کردند که در میان آن‌ها تنها دیدگاه متیو کی‌یران^{۱۱} با عنوان «میان‌روتربین اخلاق‌گرایی»^{۱۲} نکته چشم‌گیری دارد (Kieran, 2001). بر اساس دیدگاه اخلاق‌گرایان میان‌رو، می‌توان به‌الگویی برای ارزیابی اخلاقی آثار هنری دست یافت که در کنار ارزش‌های اخلاقی اثر، به ارزش‌های زیباشناختی نیز عنایت دارد.

در پیشینه داخلی، مقالاتی از کرول و گات - به‌عنوان دو فرد اصلی جریان میان‌رو - به فارسی ترجمه شده است که در این مقاله نیز استفاده شده‌اند. در پیشینه خارجی نیز می‌توان مقالاتی یافت که به نقد دیدگاه کرول یا گات به‌تنهایی می‌پردازند. اما، ارائه الگو بر اساس دیدگاه ایشان

سوی دیگر، برخی از گونه‌های هنری همچون آثار روایی (شامل ادبیات، نمایش، فیلم، نقاشی و مانند آن)، به جهت ویژگی‌های خاصی که دارند، قابلیت ارزیابی اخلاقی را دارند. البته کرول چنین باوری ندارد که تمام آثار روایی نیز این ویژگی را ندارد و ممکن است برخی نمونه‌های روایی را نیز از این زمره خارج کند (Carroll, 2001: 296 and Idem, 2000: 280-281).

استدلال او، «استدلال پاسخ درخور»^{۲۰} نام دارد که در منابع مختلفی تبیین شده است (Ibid: 301-305; Idem, 1998: 280-281 and Idem, 2000: 375-377). کرول در این استدلال از دیدگاه ارسطو^{۲۱} وام می‌گیرد. او دربارهٔ شخصیت اصلی تراژدی بیان می‌کند که این شخصیت نمی‌تواند فردی کاملاً شرور یا کاملاً پاک‌سیرت باشد (Aristotle, 1984: 4983-4984). شخصیت اصلی تراژدی نمی‌تواند فردی کاملاً شرور باشد، زیرا زمانی که از ما خواسته می‌شود ترحم شایسته نسبت به شخصیت او داشته باشیم، اما به خاطر نقص اخلاقی، شخصیت او را نمی‌پذیریم، این اثر با شکست روبرو می‌شود. از این رو، این تراژدی نمی‌تواند ترس و ترحم را با یکدیگر ایجاد کند (نقص زیباشناختی دارد). همچنین شخصیت اصلی نمی‌تواند بی‌عیب باشد، زیرا در دیدگاه مخاطب، او شایستهٔ هیچ‌گونه رخدادهای تراژیک نیست و ترس در مخاطب ایجاد نمی‌شود و تراژدی با شکست مواجه می‌شود. کرول بیان می‌کند که این قاعده در تراژدی در حقیقت اخلاقی است و اگر تراژدی از این قانون پیروی نکند، اخلاقاً و از منظر زیباشناختی شکست خورده است. استدلال کرول به این شرح است:

۱. روایت تمام ساختارش کامل نیست.
۲. یکی از چیزهایی که ساختار روایت را کامل می‌کند، پاسخ اخلاقی مخاطبان است.
۳. پاسخ اخلاقی مخاطب بخشی از طرح اصلی اثر است. اگر اثر در این امر شکست بخورد (نتواند پاسخ درخور از مخاطب بگیرد)، طرح هنری اش دارای نقص است و اگر اثر در این امر موفق باشد (بتواند پاسخ درخور از مخاطب بگیرد)، طرح هنری اش دارای حسن است.
۴. مخاطب اخلاقاً حساس، به اثری که دارای قبح اخلاقی است پاسخ درخور نمی‌دهد و به اثری که دارای حسن اخلاقی است پاسخ درخور می‌دهد.

۵. پس قبح اخلاقی، نقص زیباشناختی و حسن اخلاقی، حسن زیباشناختی است.

البته، کرول بیان می‌کند که اگر قبح اخلاقی به قدری ظریف و پیچیده باشد که به چشم مخاطب اخلاقاً حساس نیاید، اخلاق‌گرای میانه‌رو به نقد زیباشناختی آن‌ها نمی‌پردازد و التزامی ندارد که هر عیب اخلاقی را عیب زیباشناختی بداند (Carroll, 2001: 303 and Idem, 2000: 377).

اصالت اخلاق گات

دیدگاه «اصالت اخلاق» یکی دیگر از دیدگاه‌های میانه‌رو است که توسط گات صورت‌بندی شده است. «اخلاق‌گرایی میانه‌رو» و «اصالت اخلاق» در این امر با هم اشتراک دارند که ارزیابی اخلاقی دربارهٔ تمام آثار هنری جاری نیست و باید به سراغ آثاری رفت که چنین ارزیابی‌ای را پذیرند. در مصداق‌یابی برای ارزیابی اخلاقی، کرول بیشتر به سراغ آثار روایی می‌رود، در حالی که گات برخی از هنرهای بازنمودی دیگر را نیز در بحث می‌گنجاند و همین امر سبب می‌شود که «اصالت اخلاق» دایرهٔ وسیع‌تری از آثار را در ارزیابی اخلاقی وارد کند. استدلال گات با نام «استدلال پاسخ درخور» در منابع مختلفی بیان شده است (Gaut, 2001: 192-196; Idem, 2005: 440-442 and Idem, 2007: 227-233) و به این شرح است:

۱. آثار هنری علاوه بر آنکه تخیل و قیاس خاص را تجویز^{۲۲} (توصیه) می‌کنند، همچنین پاسخ‌هایی نیز برای این وقایع تخیلی پیشنهاد می‌کنند. برای نمونه، یک فیلم^{۲۳} ترسناک، علاوه بر اینکه تخیل حملهٔ یک هیولا به گروهی نوجوان را توصیه می‌کند، با موسیقی ناموزون، واکنش همراه با ترس به این صحنه‌ها را نیز تجویز می‌کند.
۲. در کنار واکنش مذکور، واکنش دیگری نیز می‌تواند باشد که عدم رضایت از این است که اثر ما را به راحتی فریب دهد و به سرگرمی نسبت به امری اخلاقاً نادرست مانند لذت بردن از رنج کشیدن ناحق شخصیت داستان وادارد. این واکنش از سوی اثر توصیه نمی‌شود، اما معلول اثر است. این اعتراض (واکنش دوم) آشکارکنندهٔ توصیه‌ای از مرتبه‌ای بالاتر^{۲۴} است که می‌گوید با واکنش اول (سرگرم شدن به واسطهٔ رنج کشیدن ناحق) مخالفت کند، به این

مقایسه دو دیدگاه

دو دیدگاه در نقاطی با یکدیگر اشتراک و افتراق دارند. در این جا به نکته‌هایی اشاره می‌شود که در بخش بعدی و الگوسازی کاربرد دارند:

۱. محدوده مجاز ارزیابی اخلاقی: کرول و گات هر دو ارزیابی اخلاقی تمام آثار هنری را جایز نمی‌دانند، اما در شمول مصادیق با یکدیگر تفاوت دارند. از منظر کرول هر اثری که جنبه اخلاقی آن با جذب مخاطب به اثر هنری نسبت داشته باشد، در زمره مصادیق قرار می‌گیرد که مصداق بارز آن برخی از آثار روایی است (Carroll, 1998: 281)، اما در دیدگاه گات، هر اثری که جنبه اخلاقی مرتبط با توصیه‌های اثر دارد، مصداقی درست برای ارزیابی اخلاقی است و این امر شمول مصادیق بیشتری را ایجاد می‌کند (Gaut, 2001: 193).

۲. چند ارزشی بودن هنر: در هر دو دیدگاه، یک اثر می‌تواند دارای چند ارزش باشد. یعنی هر اثر می‌تواند دارای ارزش اخلاقی و ارزش زیباشناختی باشد. نکته مهم در این امر این است که یک اثر می‌تواند دارای قبح اخلاقی و هم‌زمان دارای حسن زیباشناختی باشد (Gaut, 2001: 183 and Idem, 2007: 66).

۳. استفاده از قید «گاهی» یا «همواره»: پس از حصول شرایط، در دیدگاه گات «همواره»، حسن / قبح اخلاقی، حسن / نقص زیباشناختی به شمار می‌رود، اما در دیدگاه کرول «گاهی»، حسن / قبح اخلاقی، حسن / نقص زیباشناختی به شمار می‌رود. گات در جایی این امر را اشکال دیدگاه کرول و مزیت دیدگاه خود می‌داند (Gaut, 2007: 51-55).

۴. استفاده از اصول «تا آن جا که»^{۳۵} و «از تمام جهات»^{۳۶}: در هر دو دیدگاه ارزیابی اخلاقی در نهایت در قالب گزاره‌هایی بیان می‌شود که از این دو اصل بهره می‌برند (Carroll, 2004: 145; Idem, 2005: 362-363; Gaut, 2001: 182; Idem, 2005: 437 and Idem, 2007: 57-66). توضیح این اصول در ادامه بیان می‌شود.

ارزیابی اخلاقی اثر هنری

حال باید بر اساس مبانی نظری، الگویی برای ارزیابی اثر هنری استخراج شود. برای رسیدن به الگوی ارزیابی، ابتدا نیاز است که چگونگی انتخاب اثر برای ارزیابی را تبیین

دلایل که شایسته نیست.

۳. این پاسخ‌ها (واکنش‌ها) صرفاً تخیلی نیستند و یک دیدگاه را نسبت به آن موقعیت بیان می‌کنند.

۴. این واکنش‌ها می‌توانند به واسطه یک معیار ارزیابی شوند.

۵. برخی از معیارهایی که بتواند واکنش‌های توصیه شده در اثر را مورد ارزیابی قرار دهد، معیارهای اخلاقی هستند. واکنش‌های خارج از اثر هنری می‌توانند سوژه ارزیابی اخلاقی شوند؛ مانند اینکه شیوه کسب درآمد فردی در ذهنش این باشد که افراد دیگری را فریب می‌دهد و به قتل می‌رساند تا پول به دست آورد و از این تخیل ذهنی لذت می‌برد. این اتفاق ربطی به واقعیت ندارد، اما می‌توان این نوع تخیل او را ارزیابی اخلاقی کرد. همین امر درباره واکنش‌هایی صادق است که به موقعیت‌های خیالی بازگشت می‌کنند. مانند اینکه اگر مخاطب واقعاً از نمایش سادیستی یک فیلم لذت ببرد، او شایسته نکوهش است. ۶. تا اینجا می‌توان نتیجه گرفت که اثر هنری را می‌توان ارزیابی اخلاقی کرد.

۷. اگر یک اثر هنری، واکنشی را تجویز کند، اما با پاسخ درخور از سوی مخاطب مواجه نشود، در هدف درونی‌اش با شکست روبرو می‌شود و این یک نقص است.

۸. اگر واکنش‌ها به خاطر غیر اخلاقی بودن درخور نبود، مخاطب دلیلی برای واکنش نشان دادن مطابق تجویز اثر ندارد.

۹. نداشتن دلیل برای نشان دادن واکنش درخور نسبت به تجویز اثر، یک شکست برای اثر است و این یک نقص زیباشناختی به شمار می‌رود.

۱۰. پس ویژگی اخلاقاً معیوب یک نقص زیباشناختی است. برای نمونه، یک کمدی موقعیت‌هایی ارائه می‌کند و پیشنهاد می‌کند که به آن‌ها بخندیم، اما این موقعیت شامل سرگرم شدن با رفتار سادیستی نیز می‌شود، ما دلیل نداریم که جذب اثر (سرگرم شدن با اثر) شویم. بنابراین، جنبه طنز اثر دارای نقص است و این یک نقص زیباشناختی است. همچنین اگر یک کمدی موقعیتی همراه با تجویز واکنش خنده‌آور دارد و صورتی پدید می‌آید که ما اخلاقاً جذب اثر می‌شویم، ما برای واکنش درخور داشتن دلیل داریم و این موفقیت زیباشناختی اثر به شمار می‌آید.

کنیم، زیرا هر دو دیدگاه در این امر اشتراک نظر دارند که الزاماً تمام آثار را نمی‌شود مورد ارزیابی اخلاقی قرار داد. پس از آن الگوی ارزیابی بر اساس مبانی دو دیدگاه تبیین می‌شود.

۱. ملاک انتخاب اثر

در انتخاب اثر برای ارزیابی اخلاقی، نخستین مؤلفه، داشتن قابلیت ارزیابی اخلاقی است. اگر بخواهیم به ترتیب نزولی میزان گستردگی دیدگاه و شمول مصادیق را دسته‌بندی کنیم، در جایگاه نخست «اصالت اخلاق» گات قرار می‌گیرد، زیرا با آن که او از آثار روایی و بازنمودی سخن به میان می‌آورد، بر این باور است که هر اثری که ارزیابی اخلاقی بطلبد، یعنی بیان‌گر دیدگاه اخلاقی باشد و پاسخ‌های مرتبط با اخلاق از مخاطب بطلبد، می‌تواند مورد ارزیابی اخلاقی قرار گیرد. حتی او اشاره می‌کند که اگر بتوان موقعیت اخلاقی موسیقی ارکستری را به خوبی تبیین کرد و دقیقاً دیدگاه و پاسخ‌های تجویزی آن را بیرون کشید، می‌توان این نوع از موسیقی را نیز مورد ارزیابی اخلاقی قرار داد. این نکته برخلاف دیگر دیدگاه‌های میانه‌رو است که دست‌کم این نوع از موسیقی را به‌طور قطع خارج می‌دانند. همچنین از آن جایی که گات، در حالتی که شرایط ارزیابی اخلاقی برقرار باشد، همواره میان قبح اخلاقی و ارزش زیباشناختی نسبت برقرار می‌کند، از دیگر دیدگاه‌های میانه‌رو جدا می‌شود و گستردگی بیشتری می‌یابد. از منظر اصالت اخلاق، اثری را می‌توان مورد ارزیابی اخلاقی قرار داد که دارای پاسخ‌های تجویزی اخلاقی داشته باشد. در این امر تفاوتی نمی‌کند که مؤلف در طرح هنری‌اش این پاسخ‌ها را معین کرده است یا این که این پاسخ‌ها از «جایگاهی بالاتر» از مخاطب خواسته شود. برای نمونه، فیلمی همچون «تولد یک ملت»^{۲۷} (۱۹۲۵) که در طرح اصلی‌اش از مخاطب می‌خواهد نژادپرستی را امری اخلاقی و صحیح بداند و پاسخی مبنی بر همدلی با نژادپرستی از مخاطب می‌طلبد از منظر گات مورد ارزیابی اخلاقی قرار می‌گیرد؛ همچنین اثری که پاسخ اخلاقی در طرح اثر خود ندارد، اما اثر بیان‌گر آن است. فیلم «دختر همسایه»^{۲۸} (۲۰۰۷) ساخته ویلسن^{۲۹} را در نظر بگیرید. این فیلم که اقتباسی از رمانی با همین نام است،^{۳۰} داستان دختر نوجوانی است که توسط عمه‌اش و چند پسر در

زیرزمینی محبوس می‌شود و مورد تجاوز و شکنجه شدید قرار می‌گیرد، به طوری که در نهایت می‌میرد. استیون کینگ^{۳۱} نویسنده آمریکایی که بسیاری از آثار او از سوی کارگردانان بزرگ مورد اقتباس قرار گرفته است، این فیلم را - با آن که اثر شاخصی در سینما به شمار نمی‌آید - بهترین اثر تکان‌دهنده آمریکایی در چند دهه اخیر می‌داند. به نظر می‌رسد طرح مؤلف اثر، به دنبال تجویز پاسخ‌هایی از قبیل ترس و نهایتاً همدات‌پنداری با قربانیان تجاوز یا کودک‌آزاری بوده است. اما اثر تنها بیان‌گر این امر نیست، فیلم به گونه‌ای صحنه‌های شکنجه این دختر را به تصویر می‌کشد که بیان‌گر لذت بردن مخاطب از این اعمال سادیستی نیز هست. در واقع از منظر گات، پاسخ و واکنش اول (ترس، همدات‌پنداری با قربانیان تجاوز یا کودک‌آزاری) از سوی اثر تجویز می‌شود، اما واکنش دومی نیز هست که اعتراض به لذت بردن مخاطب از این اعمال سادیستی است که از سوی جایگاهی بالاتر و اخلاقی صورت می‌گیرد. براین اساس این فیلم نیز مورد ارزیابی اخلاقی قرار می‌گیرد. در مرتبه دوم از گستردگی دیدگاه و شمول مصادیق، دیدگاه «اخلاق‌گرایی میانه‌رو» کرول قرار می‌گیرد. کرول در نوشتارهایش همواره از آثار روایی به عنوان نمونه استفاده می‌کند و در بحث‌های نظری نیز جایگاه ویژه‌ای برای آثار روایی قایل است، البته بررسی دیدگاه او نشان می‌دهد که نظریه او تنها در رابطه با آثار روایی صرف نیست و ممکن است - اگر مصداقی با دیدگاه او همخوانی داشته باشد - آثار دیگری نیز جایگاه ارزیابی اخلاقی داشته باشند. عدم تصریح به ارزیابی اخلاقی آثار غیر روایی و مصداقی‌یابی از صرف آثار روایی از یک سو و آوردن قید «گاهی» برای برقراری نسبت میان جنبه اخلاقی و جنبه زیباشناختی از سوی دیگر، باعث می‌شود شمول دیدگاه او ضیق‌تر از «اصالت اخلاق» باشد، اما با این حال، آثار بسیار زیادی را ذیل خود جای می‌دهد و برای آن‌ها قابلیت ارزیابی اخلاقی قایل است. معیار او برای امکان ارزیابی اخلاقی این است که جنبه اخلاقی اثر با جنبه زیباشناختی آن به واسطه سهولت بخشیدن به جذب یا مانع شدن از آن نقش داشته باشد. یعنی زمانی می‌توان یک اثر را مورد ارزیابی اخلاقی قرار داد و جنبه اخلاقی آن را مرتبط با جنبه زیباشناختی‌اش دانست که قبح اخلاقی مانع جذب مخاطب به اثر و ارائه پاسخ

آثار می‌توان از آن بهره برد؛ آثاری که چنین ارزیابی‌ای بطلبند. چگونگی انتخاب اثر در بخش قبلی بیان شد. مؤلفه دوم که بسیار حایز اهمیت است، استفاده از اصول «تا آن‌جا که» و «از تمام جهات» است. از منظر هر دو دیدگاه، در ارزیابی یک اثر دو نوع گزاره می‌توان صادر کرد. پس از آن‌که اثر به طور دقیق و کامل از منظر اخلاق بررسی شد و اثر دارای قبح اخلاقی بود، بر اساس هر دیدگاه نسبت آن با جنبه زیباشناختی اثر سنجیده می‌شود. پس از این مرحله است که می‌توان گزاره‌هایی در ارزیابی این اثر بیان کرد. گزاره‌هایی که در آن‌ها فقط جنبه اخلاقی مرتبط با جنبه زیباشناختی لحاظ شده است، باید به واسطه اصل «تا آن‌جا که» صورت‌بندی شوند و گزاره‌هایی که در آن‌ها تمام جنبه‌های اثر لحاظ شده است، باید با توجه به اصل «از تمام جهات» صورت‌بندی شوند. از این رو درباره اثر الف که ممکن است دارای ویژگی‌های ب (قبح اخلاقی مرتبط با جنبه زیباشناختی)، ج (حسن اخلاقی مرتبط با جنبه زیباشناختی)، د (یک ارزش زیباشناختی همچون انسجام یا پیچیدگی) و ه (یک نقص زیباشناختی همچون روایت ناقص) باشد. بر اساس این نام‌گذاری برای حسن‌ها و نقص‌ها، فرض می‌گیریم که در یک اثر یکی از حالات زیر وجود دارد:

۱. الف فقط دارای د است.
۲. الف فقط داری ه است.
۳. الف فقط دارای ب و د است.
۴. الف فقط دارای ب و ه است.
۵. الف فقط دارای ج و د است.
۶. الف فقط دارای ج و ه است.

در این تقسیم‌بندی (۱) و (۲) از دایره ارزیابی اخلاقی خارج می‌شوند، زیرا ویژگی اخلاقی ندارند تا مورد ارزیابی اخلاقی قرار گیرند و (۳) تا (۶) قابلیت ارزیابی اخلاقی را دارند. ممکن است گفته شود که حالت‌های محتمل فقط به این شش حالت خلاصه نمی‌شوند و می‌توان حالت‌های دیگر را همچون موارد زیر اضافه کرد:

۷. الف فقط دارای د و ه است.
۸. الف فقط دارای ب، د و ه است.
۹. الف فقط دارای ج، د و ه است.
۱۰. الف فقط دارای ب، ج و د است.

درخور یا سهولت بخش جذب مخاطب به اثر و ارائه پاسخ درخور به آن باشد. برای نمونه، در فیلم «تولد یک ملت»، قبح اخلاقی فیلم (تجویز نژادپرستی و تحسین آن) نقش اساسی در شکل‌گیری پیچیدگی و انسجام اثر دارد و همین امر سبب می‌شود مخاطب جذب فیلم شود، از این رو این اثر را می‌توان مورد ارزیابی اخلاقی قرار داد.

البته نمی‌توان تنها با توجه به این ملاک‌ها، اثری را انتخاب کرد، بلکه باید رویکرد فرااخلاقی در معنای حسن و قبح اخلاقی را نیز در نظر داشت. در نظر داشتن دیدگاه فرااخلاقی اتخاذ شده، ممکن است برخی از نمونه‌ها را از شمول ارزیابی اخلاقی خارج کند و همچنین برخی دیگر را به این مجموعه اضافه کند. برای نمونه، در نظر داشتن رویکرد فرااخلاقی اسلامی در معنای حسن و قبح، اثری در جهت تجویز پاسخی مبتنی بر گرایش دادن به همجنس‌گرایی در مجموعه‌ای که قابلیت ارزیابی اخلاقی دارند، اضافه می‌شود و این در حالی است که طبق دیدگاه‌های میانه‌رو که در بستر فرهنگ غرب زیست می‌کنند، معمولاً امری قبیح فرض نمی‌شود و به همین جهت ممکن است از دایره ارزیابی اخلاقی خارج شود. همچنین از سوی دیگر، اثری که در جهت تجویز پاسخی مبتنی بر زیر سؤال بردن رباخواری است، دیگر اثری دارای قبح اخلاقی نیست و می‌توان را دارای حسن اخلاقی به شمار آورد. این در حالی است که در دیدگاهی دیگر که رباخواری را امری غیراخلاقی نمی‌داند، چنین اثری را فاقد قبح اخلاقی می‌داند.

۲. الگوی ارزیابی اخلاقی اثر

با در نظر گرفتن معیار قابلیت ارزیابی اخلاقی داشتن و معنای حسن و قبح اخلاقی، اثری که دارای ویژگی یا ویژگی‌های اخلاقی است، انتخاب می‌شود. پس از آن باید با الگویی که از دیدگاه‌های میانه‌رو به دست می‌آید، به سراغ تحلیل آن‌ها رفت. بر این اساس الگوی ارزیابی اخلاقی بر اساس دیدگاه‌های میانه‌رو دارای دو بخش است: بخشی که مشترک بین تمام دیدگاه‌ها است و بخشی که مختص هر دیدگاه است.

نخستین امر مشترک و مهم این است که هر دو دیدگاه در این امر اتفاق نظر دارند که این‌گونه ارزیابی در باره تمام اثرها نمی‌تواند صادق باشد و فقط در باره برخی از

۱۱. الف فقط دارای ب، ج و ه است.

۱۲. الف فقط دارای ب، ج، د و ه است.

و مانند این سه حالت که می‌توانند افزایش یابند به این صورت که تعداد یک ویژگی بیشتر شود. مانند این که در حالتی (۱۳) الف فقط دارای ب و ۳ د باشد یا کیفیت یک ویژگی بیشتر باشد. مانند حالتی که (۱۴) الف دارای ب قوی و د ضعیف باشد. این حالت‌ها را می‌توان ادامه داد، البته به شرطی که بپذیریم حسن و قبح اخلاقی یا حسن و نقص زیباشناختی می‌توانند با هم در یک اثر جمع شوند، زیرا ممکن است در همین جا نیز جمع‌بندی شود و بگوییم یک اثر دارای قبح یا حسن است و ویژگی‌های اخلاقی را با هم جمع بزنیم. از آن جایی که پرداختن به تمام حالت‌ها ممکن است ثمره خاصی نداشته باشد و با بررسی چند حالت دیدگاه میانه‌رو کاملاً تبیین شود، فقط توجه را به (۱) تا (۶) معطوف می‌کنیم.

حال اگر بخواهیم گزاره‌ای با اصل «تا آن جا که» برای الف در نظر بگیریم، به این صورت‌ها صادق است:

الف تا آن جا که دارای ب است، دارای نقص زیباشناختی به شمار می‌رود (در حالت‌های (۳) یا (۴)، زمانی که الف فقط با توجه به ب ارزیابی شده است).

الف تا آن جا که دارای ج است، دارای حسن زیباشناختی به شمار می‌رود (در حالت‌های (۵) یا (۶)، زمانی که الف فقط با توجه به ج ارزیابی شده است).

الف تا آن جا که دارای د است، دارای حسن زیباشناختی به شمار می‌رود (در حالت‌های (۳) یا (۵)، زمانی که الف فقط با توجه به د ارزیابی شده است).

۴. الف تا آن جا که دارای ه است، دارای نقص زیباشناختی به شمار می‌رود (در حالت‌های (۴) یا (۶)، زمانی که الف فقط با توجه به ه ارزیابی شده است).

در این گزاره‌ها که همگی صادق هستند، اثر تنها از یک منظر بررسی شده است و از این رو با اصل «تا آن جا که» صورت‌بندی شده است. همان طور که پیش‌تر ذکر شد، می‌توان دیگر حالت‌ها را نیز به همین صورت بررسی کرد. حال اگر بخواهیم گزاره‌ای با اصل «از تمام جهات» برای الف در نظر بگیریم، به این صورت‌ها صادق است:

الف از تمام جهات، اثری بد از منظر زیباشناختی است (در (۳) زمانی که ب قوی‌تر از د باشد؛ در (۴)؛ در (۶) زمانی که

ه قوی‌تر از ج باشد).

الف از تمام جهات، اثری خوب از منظر زیباشناختی است (در (۳) زمانی که د قوی‌تر از ب باشد؛ در (۵)؛ در (۶) زمانی که ج قوی‌تر از ه باشد).

در این گزاره‌ها الف از تمام جهات بررسی می‌شود و در نهایت میان ب، ج، د و ه. در هر حالتی که بود. جمع‌بندی می‌شود و با این ترتیب در باره الف داوری می‌شود. به همین ترتیب در هر حالتی که فرض کنیم می‌توان این‌گونه عمل کرد.

ممکن است در این جا اشکالی به این صورت مطرح شود که «قوی‌تر» بودن یک ویژگی و «جمع زدن» ویژگی‌ها چه معنایی دارد؟ و چگونه می‌توان چنین ارزیابی‌ای صورت پذیرد؟ زیرا در ارزیابی اثر با ویژگی‌های کیفی روبرو هستیم و نه ویژگی‌های کمی. از این رو به راحتی نمی‌توان تعیین کرد که کدام ویژگی قوی‌تر (همچون بیشتر در کمی‌ها) است و در جمع‌بندی کدام جایگاه بالاتری دارد.

در پاسخ به این اشکال باید گفت که این جمع‌بندی و قایل شدن جایگاه بالاتر یا پایین‌تر برای یک مؤلفه، چیزی است که همواره در هر تحلیلی صورت می‌پذیرد. یک منتقد که تنها به جنبه زیباشناختی صرف اثر توجه دارد، با ویژگی‌های مختلف منفی و مثبت زیباشناختی در یک اثر روبرو می‌شود، اما در نهایت تصمیم می‌گیرد که میان این ویژگی‌ها کدام یک از آن‌ها مهم‌تر از بقیه است و در طرح کلی اثر از جایگاه بالاتری برخوردار است و به این ترتیب داوری خود را بیان می‌کند. منتقد بر اساس دیدگاه میانه‌رو، همیشه به این‌گونه عمل نخواهد کرد که ویژگی‌های اخلاقی راربتیه بالاتری از ویژگی‌های زیباشناختی قرار دهد، زیرا در این صورت این دیدگاه «اخلاق‌گرایی افراطی» خواهد بود. از این رو، در دیدگاه میانه‌رو، برای نمونه، در «پیروزی اراده»^{۳۲} (۱۹۳۵) می‌توان گفت ویژگی‌های زیباشناختی جایگاه بالاتری دارند و این فیلم تا آن جا که دیدگاه نازیسم را تجویز می‌کند، دارای نقص زیباشناختی است و تا آن جا که انسجام دارد، دارای حسن زیباشناختی است و از تمام جهات این فیلم، اثری خوب است. از سوی دیگر، در فیلم «سالو، یا صد و بیست روز سدوم»^{۳۳} (۱۹۷۵) جنبه اخلاقی جایگاه بالاتری دارد و این فیلم تا آن جا که گرایش جنسی منحرفی را تجویز می‌کند، نقص زیباشناختی دارد و تا آن جا

می‌کند تا به مقاصدش دست یابد، به سبب ویژگی اخلاقی، مخاطب به آن پاسخ شایسته و درخور نمی‌دهد. در این حالت اثر هنری‌ای که در دست یافتن به مقاصدش (پاسخ درخور مخاطب در مقابل آن‌چه تجویز می‌کند) ناکام بماند از حیث زیباشناختی شکست به شمار می‌آید. در نتیجه قبح اخلاقی، نقص زیباشناختی به شمار می‌رود. البته اگر عیب اخلاقی به قدری ظریف و پیچیده باشد که به چشم مخاطب از لحاظ اخلاقی حساس نیاید، اخلاق‌گرایی میانه‌رو به نقد زیباشناختی آن‌ها نمی‌پردازد و التزامی ندارد که هر عیب اخلاقی را عیب زیباشناختی بداند. بر همین اساس، پاسخ‌هایی تجویز شده‌ای که عیب روشنی دارند و مخاطب اخلاقاً حساس آن را درک می‌کند، نقص زیباشناختی به شمار می‌روند. این‌که بیان شد که گاهی قبح، نقص زیباشناختی به شمار می‌آید، به دلیل این امر است که در دیدگاه کرول جنبه اخلاقی فقط در جایی به جنبه زیباشناختی مربوط می‌شود که سدی در برابر قابلیت ما به جذب شدن به اثر هنری یا واکنش نشان دادن مطلوب در برابر آن باشد. حال با توجه به این ملاک‌الگوی ارزیابی اثر از منظر کرول را می‌توان در مراحل زیر جمع‌بندی کرد:

۱. ابتدا باید بر اساس ملاک‌هایی که در بخش قبلی گفته شد، بررسی شود که اثر قابلیت ارزیابی اخلاقی دارد یا نه.
۲. پاسخ‌هایی که اثر به مخاطب تجویز می‌کند، استخراج شود.
۳. از میان پاسخ‌ها، آن‌هایی که از چشم مخاطب اخلاقاً حساس پوشیده می‌ماند، باید از فهرست این پاسخ‌ها حذف شوند و در بررسی لحاظ نشوند.
۴. پاسخ‌های باقیمانده از منظر اخلاقی بررسی شوند که آیا دارای عیب هستند یا نه. همچنین بررسی شوند که پاسخ‌ها از منظر اخلاقی دارای حسن هستند یا نه.
۵. پاسخ‌هایی که در جذب یا دفع مخاطب نقش دارند، از میان پاسخ‌های اخلاقاً معیوب یا اخلاقاً خوب برگزیده شوند.
۶. پاسخ‌هایی برگزیده شده، به عنوان نقص زیباشناختی اثر به شمار می‌روند، اگر اخلاقاً معیوب هستند و همچنین به عنوان حسن زیباشناختی به شمار می‌روند، اگر اخلاقاً

که دارای پیچیدگی روایی است، دارای ارزش زیباشناختی است، اما از تمام جهات اثری بد به شمار می‌آید.

ممکن است گفته شود که اگر فردی همچون یک یهودی ضد نازیسم فیلم «پیروزی اراده» را تحلیل کند، هیچ‌گاه جنبه زیباشناختی را بالاتر از جنبه اخلاقی اثر نمی‌داند و بر همین اساس فیلم را از تمام جهات بد ارزیابی خواهد کرد و از این جهت این‌گونه ارزیابی فیلم منوط به باورهای شخصی منتقد می‌شود. اما این اشکالی برای شیوه ارزیابی از تمام جهات نمی‌شود، زیرا تفسیر یک اثر کوشیدن برای فهم و ارزیابی اثر هنری یا افزایش سطح درک و ارزیابی خود است. بر همین اساس، سعی می‌شود در اثر هنری معنایی بیابیم یا حداقل طبق موازینی، معنایی به آن نسبت دهیم یا تشخیص دهیم آن اثر هنری چه معنا و دلالتی برای ما دارد (Stecker, 2005: 321) و نیازی نیست در باره تفسیرپذیری یک اثر، حتماً وحدت‌گرا^{۳۴} باشیم و تنها یک تفسیر را مقبول بدانیم، بلکه در این دیدگاه همان‌طوری که اخلاق‌گرای میانه‌رو به تکثر ارزش‌های اثر هنری قایل است، به کثرت‌گرایی در تفسیر نیز قایل است که بیان‌گر این عقیده است که در مورد یک اثر هنری ممکن است تفسیرهای پذیرفتنی متعددی وجود داشته باشد به طوری که هیچ‌یک از آن‌ها بهتر از دیگری نباشد.^{۳۵} به عنوان جمع‌بندی بخش مشترک الگوی ارزیابی اثر، می‌توان گفت که در ارزیابی باید تمام ارزش‌های اخلاقی و زیباشناختی اثر لحاظ شود و از اصول «تا آن‌جا که» و «از تمام جهات» به خوبی در جای خود بهره برد.

اما بر اساس هر یک از دو نظریه میانه‌رو می‌توان بخش دیگر الگوی ارزیابی اثر را تبیین کرد. در واقع هر یک از این دو دیدگاه، مؤلفه‌های مختص به خودی دارند که در الگوی ارزیابی اثر مؤثر است و در این جا به تفکیک بیان می‌شوند. در دیدگاه کرول، بر اساس این‌که روایت تمام ساختارش کامل نیست، یکی از چیزهایی که آن را کامل می‌کند، پاسخ اخلاقی مخاطبان است. این پاسخ بخشی از طرح اصلی داستان است و اگر اثر در این امر شکست بخورد، طرح هنری اش دارای نقص بوده است. از این رو، قبح اخلاقی ممکن است نقص زیباشناختی شمرده شود و حسن اخلاقی ممکن است حسن زیباشناختی به شمار آید، زمانی که در آن اثر پاسخ‌های عاطفی‌ای که اثر تجویز

خوب باشند.

۷. جنبه‌های زیباشناختی اثر تحلیل شود.

۸. حاصل ارزیابی‌ها در قالب اصول «تا آن‌جا که» و «از تمام جهات» بیان شوند.

روشن است که این مراحل ممکن است گاهی جابه‌جا شوند، مانند این‌که (۷) ابتدا صورت پذیرد و همچنین ممکن است که برخی از مراحل در عمل با یکدیگر تلفیق شوند، مانند این‌که (۲) و (۳) در یک مرحله صورت پذیرند. هدف از مراحل‌سازی، ایجاد شفافیت در دیدگاه کرول است. حال می‌توان بر اساس این الگو، تحلیلی اخلاقی - زیباشناختی از یک اثر ارائه کرد.

از منظر گات در «اصالت اخلاق»، آثار هنری علاوه بر آن‌که تخیل وقایع خاص را تجویز می‌کنند، همچنین پاسخ‌هایی نیز برای این وقایع تخیلی پیشنهاد می‌کنند. حال اگر یک اثر همراه با پاسخی اخلاقاً معیوب باشد، مخاطب به این اثر پاسخ درخور نخواهد داد. از این‌رو باید مجموع توصیه‌هایی که یک اثر ارائه می‌دهد آزموده شود. این بررسی شامل تفسیر وقایع و جزئیات داستانی برای کشف نگرش اخلاقی آن می‌شود. این پاسخ‌ها باید درخور باشند، یعنی آن‌گونه که در طرح هنری اثر طراحی شده است، از سوی مخاطب ابراز شود. از آن‌جایی که ممکن است ارزیابی اثر متهم به سوء فهم باشد، واکنش توصیه شده از سوی اثر باید به واسطه یک معیار ارزیابی شود. برخی از معیارهایی که بتواند واکنش‌های توصیه شده در اثر را مورد ارزیابی قرار دهد، معیارهای اخلاقی هستند. اگر یک اثر هنری، واکنشی را تجویز کند که ناشایست باشد، در هدف درونی‌اش با شکست روبرو می‌شود و این یک نقص است. اما تمام نقص‌ها در اثر زیباشناختی نیستند. نه تنها برای یک اثر، در پی داشتن واکنش اهمیت دارد، همچنین کیفیت این واکنش نیز مهم است. از این‌رو یک ارزیابی خوب، باید مناسب بودن واکنشی که حقیقتاً اثر تجویز می‌کند را بررسی کند. در نتیجه، اگر واکنش‌ها به‌خاطر غیراخلاقی بودن شایسته نبود، مخاطب دلیلی برای واکنش نشان دادن مطابق تجویز اثر ندارد. نداشتن دلیل برای نشان دادن واکنش درخور نسبت به تجویز اثر، یک شکست برای اثر است و این یک نقص زیباشناختی به شمار می‌رود. پس ویژگی اخلاقاً معیوب یک نقص

زیباشناختی است. بر همین اساس الگوی ارزیابی از منظر گات به صورت زیر می‌شود:

۱. ابتدا بررسی شود که اثر قابلیت ارزیابی اخلاقی دارد یا نه.

۲. پاسخ‌هایی که اثر به مخاطب تجویز می‌کند، استخراج شود.

۳. پاسخ‌ها از منظر اخلاقی بررسی شوند که آیا دارای عیب هستند یا نه. همچنین بررسی شوند که این پاسخ‌ها از منظر اخلاقی دارای حسن هستند یا نه.

۴. پاسخ‌هایی به‌عنوان نقص زیباشناختی اثر به شمار می‌روند که اخلاقاً معیوب هستند و همچنین آن‌هایی به‌عنوان حسن زیباشناختی به شمار می‌روند که اخلاقاً خوب باشند.

۵. جنبه‌های زیباشناختی اثر تحلیل شود.

۶. حاصل ارزیابی‌ها در قالب اصول «تا آن‌جا که» و «از تمام جهات» بیان شوند.

تفاوت الگوی ارزیابی کرول و گات در این امر است که برخی از مؤلفه‌ها و به‌تبع آن‌ها مراحل ارزیابی، در «اصالت اخلاق» حذف می‌شود. اما در اصول اساسی با یکدیگر همسان هستند.

نتیجه‌گیری

کرول و گات مهم‌ترین دیدگاه‌های میانه‌رو را دارند که الگوی برآمده از آن‌ها می‌تواند راهگشای نوبی ارزیابی اخلاقی آثار هنری با در نظر گرفتن جنبه‌های زیباشناختی باشد. این پژوهش نشان داد که دو دیدگاه در چند امر با یکدیگر اشتراک دارند: الف. جاری نبودن ارزیابی اخلاقی در تمام هنرها؛ ب. استفاده از اصول «تا آن‌جا که» و «از تمام جهات»؛ ج. قائل بودن به تکرار ارزش‌های اثر هنری؛ د. در نظر داشتن ارزش‌های زیباشناختی در کنار ارزش‌های اخلاقی؛ ه. استدلال بر پایه «پاسخ درخور مخاطب». همچنین دو دیدگاه، در چند امر با یکدیگر اختلاف دارند: الف. از منظر شمول مصادیق برای ارزیابی اخلاقی، به ترتیب نزولی، گات (هر اثری که جنبه اخلاقی مرتبط با توصیه‌های اثر دارد) و پس از آن کرول (هر اثری که جنبه اخلاقی آن با جذب مخاطب نسبت داشته باشد) قرار می‌گیرد؛ ب. پس از حصول شرایط، در دیدگاه گات «همواره»، حسن / قبح

«همواره» به جای «گاهی» بهره می‌برد؛ و تأکید بیشتری بر اصول «تا آنجا که» و «از تمام جهات» دارد؛ ز. با دیدگاه‌های بومی همخوانی بیشتری دارد.

اثبات و پذیرفتن نسبت میان جنبه اخلاقی و زیباشناختی اثر می‌تواند زمینه ورود به موضوعات دیگری همچون توجیه یا رد ممیزی، چگونگی تأثیر اخلاقی اثر بر مخاطب، چگونگی قانون‌گذاری مبتنی بر در نظر داشتن اخلاق در هنر و میزان قرابت دیدگاه‌های میانه‌رو با دیدگاه‌های موجود در فلسفه و عرفان باشد که در این نوشتار بررسی نشدند و به‌عنوان آینده بحث این نوشتار به شمار می‌روند.

اخلاقی، حسن / نقص زیباشناختی به شمار می‌رود، اما در دیدگاه کرول «گاهی»، حسن / قبح اخلاقی، حسن / نقص زیباشناختی به شمار می‌رود؛ ج. مخاطب اخلاقاً حساس در دیدگاه کرول نقش مهم‌تری نسبت به دیدگاه گات دارد. با توجه به نکاتی که در این پژوهش بیان شد، الگوی گات به چند دلیل برتر از الگوی کرول است: الف. محدوده شمول بیشتری دارد؛ ب. برخلاف دیدگاه کرول با «نااخلاق‌گرایی میانه‌رو»^{۳۶} همخوانی ندارد؛ ج. برخلاف دیدگاه کرول با دیدگاه‌های اخلاق‌گرای غیر میانه‌رو همخوانی بیشتری دارد؛ د. مخاطب اخلاقاً حساس جایگاه کلیدی در استدلال ندارد؛ ه. در صورت‌بندی از قید

پی‌نوشت‌ها

۱. برای مطالعه بیشتر درباره نسبت مثبت و منفی میان ارزش اخلاقی و ارزش زیباشناختی، (see: Gaut, ۲۰۰۷: ۵۲-۵۶).
2. moral value.
3. aesthetic value.
4. moralism.
5. radical moralism.
6. extreme moralism, unqualified moralism.
7. moderate moralism.
8. Noël Carroll, (1947-).
9. Berys Gaut, (1952-).
10. ethicism.

11. Matthew Kieran, (1968-).
12. most moderate moralism.
13. soft-formalism.
14. moral excellence.
15. moderate autonomism.
16. James C. Anderson, (1982-).
17. Jeffrey T. Dean, (1986-).
18. conceptually.

۱۹. اسکروتن نشان داده است که واگنر در حلقه نیپلونگ، نگرشی جامع و منسجم نسبت به ارتباط انسان و طبیعت و چارچوب اخلاقی حیات انسان. شرایط فعلیت بخشیدن به امکانات و شکوفا کردن استعدادها و قابلیت‌های فرد، همچنین خاستگاه رداییل بشر، ماهیت فرد و سیاست و ارزش‌های بنیادین متفاوت. ارایه می‌دهد: (see: Scruton, ۲۰۰۳).

20. The merited response argument.
21. Aristotle, (384 BC-322 BC).
22. prescribe.

۲۳. در این مقاله، نمونه‌ها از فیلم‌ها انتخاب می‌شود، زیرا این قالب هنری از نظر تمام دیدگاه‌های میانه‌رو شامل ارزیابی اخلاقی می‌شود.

24. higher-order.
25. a pro tanto principle, insofar as principle.
26. all-things-considered principle.
27. The Birth of a Nation.
28. The Girl Next Door.
29. Gregory M. Wilson, (1958-).
30. The Girl Next Door, Jack Ketchum, 1989.
31. Stephen Edwin King, (1947-).
32. Triumph of the Will.
33. Salò, or the 120 Days of Sodom.
34. monist.

۳۵. برای مطالعه بیشتر در باره وحدت‌گرایی و کثرت‌گرایی در تفسیر، (see: Currie, 2005: 294-292, and Stecker, 2005: 327).

36. Moderate immoralism.

منابع

- Anderson, James C. and Dean, Jeffrey T., (1998), "Moderate autonomism", *British Journal of Aesthetics*, No.38, pp.150-166.
- Aristotle, (2014), "Poetics", *The Complete Works of Aristotle*, Jonathan Barnes (ed.), Princeton: Princeton University Press, vol.2, pp.4265-5018.
- Carroll, Noël, (1985), "Formalism and critical evaluation", *The Reasons of Art: Artworks and the Transformations of Philosophy*, Peter J. McCormick (ed.), Ottawa: University of Ottawa Press, pp.327-335.
- Carroll, Noël, (1998), "Morality and aesthetics", *Encyclopedia of Aesthetics*, Michael Kelly (ed.), New York: Oxford University Press, Vol.3, pp.278-282.
- Carroll, Noël, (2000), "Art and ethical criticism: An overview of recent directions of research", *Ethics*, Vol.110, No.2, pp.350-387.
- Carroll, Noël, (2001), "Moderate moralism", *Beyond Aesthetics: Philosophical Essays*, Cambridge: Cambridge University Press, pp.293-306.
- Carroll, Noël, (2004), "Art and the moral realm", *The Blackwell Guide to Aesthetics*, Peter Kivy (ed.), Malden, MA: Blackwell Pub, pp.126-151.

- Carroll, Noël, (2005), "Humour", *The Oxford Handbook of Aesthetics*, Jerrold Levinson (ed.), Oxford: Oxford University Press, pp.344-365.
- Currie, Gregory, (2005), "Interpretation in art", *The Oxford Handbook of Aesthetics*, Jerrold Levinson (ed.), Oxford: Oxford University Press, pp.291-306.
- Gaut, Berys, (2001), "The ethical criticism of art", *Aesthetics and Ethics: Essays at the Intersection*, Jerrold Levinson (ed.), Cambridge: Cambridge University Press, pp.182-203.
- Gaut, Berys, (2005), "Art and ethics", *The Routledge Companion to Aesthetics*, 2nd Edition, Berys Gaut and Dominic McIver Lopes (eds.), London: Routledge, pp.431-443.
- Gaut, Berys, (2007), *Art, Emotion and Ethics*, Oxford: Oxford University Press.
- Kieran, Matthew, (2001), "In defence of the ethical evaluation of narrative art", *British Journal of Aesthetics*, Vol.41 (1), pp.26-38.
- Scruton, Roger, (2003), "Love in Wagner's Ring", *Art and Morality*, José Luis Bermúdez and Sebastian Gardner (eds.), London: Routledge, pp.143-169.
- Stecker, Robert, (2005), "Interpretation", *The Routledge Companion to Aesthetics*, 2nd Edition, Berys Gaut and Dominic McIver Lopes (eds.), London, Routledge, pp.321-334.